

DA FH Metodenotat til fremskrivningen (2021)

Indledning

DA og FH udarbejder årligt en mismatchmodel, der angiver, hvilke erhvervsuddannelser der forventes at være høj henholdsvis lav efterspørgsel efter 10 år frem i tiden.

Modellens resultater indgår i beregningen af uddannelsesratioer, måluddannelsesratioer og beregningen af merbidraget, som virksomheder, der ikke lever op til måluddannelsesratioen, skal betale.

Modellen indeholder 3 elementer:

1. En udbudsfremskrivning.
2. En efterspørgselsfremskrivning.
3. En beregning af mismatchet mellem udbud og efterspørgsel.

Fremskrivningen foretages for samtlige erhvervsuddannelser. Undervisningsministeriet fastlægger i samråd med de faglige udvalg, hvilke uddannelser som skal fremskrives, samt hvordan tidligere uddannelser skal grupperes.

1. Detaljeret udbudsfremskrivning

Udbudssiden af fremskrivningen tager udgangspunkt i DREAMs socioøkonomiske fremskrivning af arbejdsstyrken for personer med en erhvervsfaglig uddannelse som højest fuldførte uddannelse.

DREAMs fremskrivning af arbejdsstyrken for erhvervsuddannede fordeles på eksisterende erhvervsfaglige uddannelser. Dette gøres på baggrund af den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik (RAS) fra Danmarks Statistik, hvor det beregnes, hvor stor en andel de enkelte erhvervsfaglige uddannelser udgør af den samlede erhvervsuddannede arbejdsstyrke (18-66 år). Beregningen opdeles efter køn og på 1-års alderstrin.

Fremskrivningstilgangen afhænger af alderstrinnet. For 30-66-årige antages det, at andelen af faglærte for hvert alderstrin er relativt konstant. Det er baseret på en antagelse om, at personer med en erhvervsfaglig uddannelse er færdiguddannede, når de er fyldt 30 år.

For gruppen af 30-66-årige fungerer fremskrivningen i praksis ved at videreføre andelen af en given erhvervsfaglig uddannelse for hvert af de 1-årige alderstrin fordelt på køn. Det betyder

eksempelvis, at andelen af 35-årige mænd med en gartneruddannelse i 2015 vil være lig med andelen af 36-årige mænd med en gartneruddannelse i 2016 korrigeret for eventuelle til- og afgang fra arbejdsstyrken, som er særlige for de enkelte uddannelsesgrupper.

Til- og afgang fra arbejdsstyrken er baseret på udviklingen i andelene i de to seneste år. Denne udvikling udtrykkes gennem en korrektionsfaktor, der beregnes ved at dividere andelene for en given erhvervsuddannelse med det relevante alderstrin året inden. Det vil eksempelvis sige, at andelen af finansuddannede 30-årige mænd i år 2016 divideres med andelen af finansuddannede 29-årige mænd i år 2015.

Korrektionsfaktorerne holdes ikke konstant i hele fremskrivningsperioden, men antages at følge en eksponentielt aftagende funktion, som reducerer faktorens betydning med 10 pct. hvert år. Den nuværende trend får dermed en stor vægt på kort sigt, men betydningen reduceres år for år. Metoden er valgt for at undgå, at midlertidige voldsomme korrektioner bliver permanente.

For gruppen af 18-25-årige er der relativt høj uddannelsesaktivitet, da det typisk er i disse år, at personer færdiggør en erhvervsfaglig uddannelse. Det er derfor ikke retvisende at anvende samme tilgang som for de 30-66-årige, hvor andelen følger årgangen. I stedet holdes andelene konstant inden for hvert alderstrin. Det vil eksempelvis sige, at andelen af 18-årige mandlige smede i år 2017 er den samme som for 18-årige mandlige smede i år 2016.

For de 26-29-årige afhænger fremskrivningstilgangen af, om der for den enkelte erhvervsuddannelse er høj uddannelsesaktivitet eller ej.

Uddannelsesaktiviteten måles ved at se på, om andelene for de 26-30-årige i gennemsnit lå mindst 5 procentpoint højere end andelene året før for samme generation (dvs. et gennemsnit af korrektionsfaktoren for de 26-30-årige). En stigning i andelen/korrektionsfaktoren afspejler, at der sker en stor tilgang af nye erhvervsuddannede efter 25-årsalderen.

For erhvervsuddannelser, hvor der er høj uddannelsesaktivitet for de 26-29-årige, følger fremskrivningstilgangen den samme metode som for de 18-25-årige.

For uddannelser med en lav/normal uddannelsesaktivitet fremskrives andelene på samme måde som for de 30-66-årige.

Når andelene for et alderstrin er blevet fremskrevet og korrigeret for evt. til-/afgang, laves der efterfølgende en normering af andelene, der sikrer, at de altid summer til 1. De endelige andele for hver enkelt erhvervsuddannelse – fordelt på 1-årige alderstrin og køn for et given fremskrivningsår – ganges til sidst på DREAMs tilsvarende tal for alderstrin, køn og fremskrivningsår. Hermed fås det beregnede udbud for hver erhvervsuddannelse.

Idet der tages udgangspunkt i forventede ændringer i demografiske forhold for 1-årige aldersgrupper for hvert køn inden for hver enkelt erhvervsuddannelse, medtages selv mindre udsving inden for specifikke aldersgrupper i modellen. Modellen tager på denne måde detaljeret højde for ændringer i udbuddet.

2. Detaljeret efterspørgselsfremskrivning

Næste trin i fremskrivningen er en stiliseret fremskrivning af virksomhedernes behov for erhvervsuddannet arbejdskraft. Fremskrivningen beregner virksomhedernes behov for erhvervsuddannet arbejdskraft ud fra en antagelse om, at den beskæftigelsesudvikling, der har været de seneste år, fortsætter de kommende 10 år.

Fremskrivningen af virksomhedernes efterspørgsel efter erhvervsuddannet arbejdskraft tager udgangspunkt i den historiske vækst i den samlede beskæftigelse fordelt på 12 hovedbrancher.

Nationalregnskabet anvendes til at fremskrive beskæftigelsesudviklingen i de forskellige branchegrupper. Beskæftigelsen bliver fremskrevet ud fra en forudgående trend, hvor alle brancher – bortset fra den offentlige sektor – bliver fremskrevet med den gennemsnitlige årlige beskæftigelsesvækst de seneste 20 år.

I afrapporteringen fra den tekniske arbejdsgruppe blev det lagt til grund, at branchen "Offentlig administration, undervisning og sundhed" skulle fremskrives på baggrund af beskæftigelsesudviklingen de seneste 10 år.

DA og FH er imidlertid enige om, at den historiske beskæftigelsesvækst i den offentlige sektor ikke nødvendigvis giver et retvisende billede af den fremtidige udvikling i den offentlige beskæftigelse. Det skyldes, at udviklingen vil være afhængig af den demografiske udvikling samt politiske valg og prioriteringer.

DA og FH er blevet enige om, at for fremskrivningen foretaget i foråret 2021 anvendes der en gennemsnitlig årlig vækstrate på 0,35 pct. for den offentlige branche. Vækstraten er fremkommet ved at tage højde for både den historiske udvikling, ændringer i demografien (DREAMs fremskrivning af beskæftigelsen i den offentlige sektor) og de politiske intentioner fra den nuværende regering (fremskrivningen af beskæftigelsen i den offentlige sektor i den tilgængelige 2025-plan). Vækstraten svarer desuden til den anvendte i fremskrivningen for 2019, 2020 og 2021.

Næste skridt er at få belyst, hvordan beskæftigelsen fordeler sig på de overordnede uddannelsesgrupper i de forskellige brancher, hvor erhvervsuddannede udgør én af grupperne. Dette gøres for at fange ændringer i uddannelsesmønsteret, herunder hvor stor en andel erhvervsuddannet arbejdskraft udgør i de enkelte brancher.

Udviklingen i andelen af de overordnede uddannelsesgrupper de seneste 10 år danner grundlaget for fremskrivningen af den forventede trend for de forskellige uddannelsesgrupper.

Ud over de erhvervsuddannede indgår fire øvrige grupper i fremskrivningen. Det er ufaglærte (der omfatter både grundskole, gymnasiale og uoplyst); korte videregående uddannelser (KVU); mellemlange videregående uddannelser (MVU) herunder bachelorer; samt lange videregående uddannelser (LVU), der også omfatter forskeruddannelser.

Den historiske udviklingstakt antages at fortsætte i fremskrivningsperioden, men med den begrænsning, at den følger en aftagende eksponentialfunktion, som reducerer dens betydning med 10 pct. hvert år. Der laves desuden en normering af andelene i hvert fremskrivningsår, således at de altid summer til 1.

Med fastsættelsen af andelen af erhvervsuddannede i hver branchegruppe og en kendt beskæftigelse, kan den samlede beskæftigelse for de erhvervsuddannede beregnes for hver af de 12 brancher.

Næste skridt er at fremskrive udviklingen af de enkelte erhvervsuddannelser. For hver erhvervsuddannelse tages der udgangspunkt i, hvordan uddannelsens andel af det samlede antal beskæftigede erhvervsuddannede har udviklet sig i de seneste 10 år. Dette beregnes for hver erhvervsuddannelse og for hver af de 12 brancher.

For erhvervsuddannelser, hvor der ikke var nogen beskæftigede for 10 år siden, beregnes trenden på baggrund af de seneste 5 år.

For erhvervsuddannelser, hvor der heller ikke findes beskæftigelsesoplysninger 5 år tilbage, holdes uddannelsens andel i udgangsåret konstant i fremskrivningen.

For hver erhvervsuddannelse antages det, at udviklingen vil fortsætte i fremskrivningsperioden, men også her følger udviklingen en aftagende eksponentialfunktion, der reducerer dens betydning med 10 pct. om året. Der laves også en afstemning af andelene i hvert fremskrivningsår, som sikrer, at de anvendte andele altid summer til 1.

Det er nødvendigt at håndholde udviklingen for enkelte erhvervsuddannelser, såfremt det fremskrevne forløb vurderes at være urealistisk.

Det vil typisk være tilfældet for nye uddannelser, hvor der kun findes data for en begrænset årrække, eller for relativt små uddannelser, hvor der kun er få beskæftigede.

I afgørelsen, af hvorvidt en uddannelse skal håndholdes, ses der på følgende:

1. Den beregnede mangel i slutåret er større end den seneste historiske beskæftigelse.
2. Nye uddannelser, hvor der ikke er historisk data for de seneste 5 år, og hvor efterspørgslen derfor holdes konstant, på trods af at der har været en stigning i beskæftigelsen de seneste år.

Hvis en uddannelse falder inden for et af kriterierne, vil uddannelsen som hovedregel blive fremskrevet på baggrund af det seneste års udvikling i erhvervsuddannelsens andel af den samlede erhvervsuddannede beskæftigelse. Der anvendes samme vækstrate for alle 12 brancher.

For alle fremskrivningsår er der nu beregnet:

- Den samlede beskæftigelse for de 18-66-årige fordelt på 12 branchegrupper
- Andelen af beskæftigelsen, der har en erhvervsuddannelse fordelt på de 12 branchegrupper
- Andelen af hver enkelt erhvervsuddannelse ud af det samlede antal erhvervsuddannede fordelt på de 12 branchegrupper

Fremskrivningen giver således et skøn over den samlede efterspørgsel efter hver enkelt erhvervsuddannelse.

Opdelingen på branchegrupper sikrer, at der tages højde for den store variation mellem brancherne, når man ser på andelen af erhvervsuddannet arbejdskraft samt den historiske beskæftigelsesudvikling i de enkelte brancher.

3. Mismatch af erhvervsuddannede

Fremskrivningen af det beregnede udbud og efterspørgsel efter erhvervsuddannet arbejdskraft skal kortlægge de områder, hvor der kan blive problemer med at skaffe den arbejdskraft, der er behov for.

Udbuddet omfatter hele arbejdsstyrken og indeholder derfor både beskæftigede og arbejdsløse. Det kan ikke forventes, at hele arbejdsstyrken er i beskæftigelse, uanset hvor eftertragtet arbejdskraften er, og der vil altid være et vist ledighedsniveau, der f.eks. opstår, mens der søges efter job eller mellem jobskifte. Fuld beskæftigelse antages at ske ved et strukturelt ledighedsniveau, som er antaget ens for alle erhvervsuddannelser. Det skal fratrækkes udbuddet, inden det holdes op mod den beregnede efterspørgsel.

Mismatchet beregnes som forskellen mellem udbuddet (fratrasket den strukturelle ledighed) og efterspørgslen. I fremskrivningen foretaget i foråret 2021 er den strukturelle ledighed sat til 3,5 pct. Det er samme ledighedsprocent, der blev anvendt i fremskrivningen 2019 og 2020.

Hvis mismatchet er positivt (og efterspørgslen altså er større end udbuddet), indikerer det, at der kan opstå problemer med at skaffe den efterspurgte arbejdskraft. Hvis mismatchet derimod er negativt (og udbuddet er større end efterspørgslen), indikerer det omvendt, at der vil være et overskud af den givne erhvervsuddannelse.

På baggrund af fremskrivningen udregnes den relative mangel svarende til efterspørgslen divideret med udbuddet i slutåret. For fremskrivningen foretaget i 2021 er slutåret 2031. Hvis den relative mangel er større end 1, er der tegn på, at der vil mangle beskæftigede med den

pågældende uddannelse. Hvis den relative mangel er mindre end 1, er det omvendt tegn på, at der vil være et overudbud.

Den relative mangel indgår direkte i beregningen af den merbidragssats, virksomhederne skal betale, hvis de ikke lever op til deres uddannelsesratio. Den relative mangel viser således de relative priser for de enkelte erhvervsuddannelser.

Fremskrivningen er behæftet med usikkerhed, og det er særligt tilfældet for små uddannelser. Uddannelser med en tilgang på i gennemsnit mindre end 20 elever på hovedforløbet over de seneste tre år, får derfor fastsat en neutral relativ mangel på 1,0 til brug for det praktikpladsafhængige AUB-bidrag. Erhvervsuddannelser, hvor antallet af beskæftigede de seneste 3 år i gennemsnit er mindre end 20 personer, får ligeledes fastsat en neutral relativ mangel på 1,0 til brug for det praktikpladsafhængige AUB-bidrag.